

УДК 340.12+340.15+341

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.5>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ГОЛОВНИЙ НАПРЯМОК ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ УГОРЩИНИ

Дідич Т.О.,
*доктор юридичних наук,
професор кафедри теорії та історії права та держави
навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2442-8138>*

Шевченко А.Є.,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теоретико-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
Заслужений юрист України,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2663-9892>
e-mail: shevchenko2757@ukr.net*

Дідич Т.О., Шевченко А.Є. Євроінтеграція як головний напрямок зовнішніх функцій України: порівняльно-правовий аналіз на основі досвіду Угорщини.

Даною науковою статтею робиться спроба показати складність євроінтеграційного шляху на прикладі Угорщини. Першим етапом Угорщини була Угода про асоціацію, підписана з Європейським співтовариством 13 листопада 1991 року процес ратифікації був довгим. Угорщина ратифікувала угоду 13 грудня 1993 році ЄС, оголосивши Угорщину кандидатом до Європейського співтовариства, вимагав від неї цілого ряду економічних і політичних реформ. У 1994 році угорський парламент надав повноваження уряду подати в ЄС заяву про прийом Угорщини в повноправні члени цієї організації, Угорська республіка стає асоційованим членом Союзу. В грудні 1997 р. Рада Європи почала переговори про приєднання шести країн, в тому числі Угорщини, до ЄС. Щоправда, дата їх кінцевого вступу до ЄС постійно відкладалася його керівництвом в силу внутрішніх труднощів, які переживав Євросоюз. Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є їх активізація інтеграційних процесів у Європі та світі. Навіть ті країни, які не є складовою інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі такий вплив. Згадуючи останнє європейське територіальне розширення, Україна стала безпосереднім сусідом ЄС. Що у свій час відкриває нові можливості поглиблення співпраці з останнім. Інтеграція України в європейську спільноту, а згодом і її членство в ЄС не означає автоматичного створення та функціонування в Україні нового зразка громадянського суспільства та правової держави в цілому. Основною проблемою виступає той факт, що українським громадянам необхідно самостійно, за допомогою зовнішніх, міжнародних, а також внутрішніх факторів будувати модель вітчизняного громадянського суспільства з усіма його супутніми ознаками та елементами, тим самим практично довівши свою прихильність до базових цінностей Європи, демонструючи готовність до реальних змін та реформ усередині нашої держави. Крок у цьому напрямі – це також одна з низки ще не вирішених проблем, що стоять на перешкоді інтеграційним процесам в Україні.

Ключові слова. ЄС, Україна, Угорщина, зовнішні функції, порівняльно-правовий аналіз, міжнародно-правове становище.

Didych T., Shevchenko A. European integration as the main direction of the external functions of Ukraine: a comparative legal analysis based on the experience of Hungary.

This scientific article attempts to show the complexity of the European integration path using the example of Hungary. The first Hungarian stage was the Association Agreement signed by the European Community on November 13, 1991. The ratification process was long. Hungary ratified the agreement on December 13, 1993. The EU, declaring Hungary a candidate for the European Community, demanded a few economic and political reforms from it. In 1994, the Hungarian Parliament authorized the government to apply to the EU for Hungary's admission as a full member of this organization, the Republic of Hungary becomes an associate member of the Union. In December 1997, the Council of Europe began negotiations on the accession of six countries, including Hungary, to the EU. However, the date of their final accession to the EU was constantly postponed by its leadership due to internal difficulties experienced by the European Union. A characteristic feature of the modern world development of countries is their activation of integration processes in Europe and the world. Even those countries that are not part of integration associations inevitably feel this influence. Recalling the last European territorial expansion, Ukraine became a direct neighbor of the EU. Which in time opens new opportunities for deepening cooperation with the latter. the integration of Ukraine into the European community, and subsequently its membership in the EU, does not mean the automatic creation and functioning of a new model of civil society and the rule of law in Ukraine as a whole. The main problem is the fact that Ukrainian citizens need to independently, with the help of external, international, as well as internal factors, build a model of domestic civil society with all its accompanying features and elements, thereby practically proving their commitment to the basic values of Europe, demonstrating readiness for real changes and reforms within our state. A step in this direction is also one of several still unresolved problems standing in the way of integration processes in Ukraine.

Key words. EU, Ukraine, Hungary, external functions, comparative legal analysis, international legal position.

Вступ. Угорщина є державою учасником Європейського Союзу з 2004 року, проте питання співпраці з тією ж росією завжди мало місце, але дана держава вправно навчилася варіюватися між Європейським Союзом та росією, використовуючи обидва напрямки виключно на власну користь. Питання євроінтеграції України до ЄС має свій початок з проголошенням Незалежності. Вже тоді українські керівники піднімали тему щодо необхідності такої співпраці. Проте, курс на Схід нікуди не дівався, відбувалося свого роду метання між Заходом та Сходом. Що зі сторони виглядало неоднозначністю вибору курсу та неякісним поєднанням таких двох напрямків.

Аналіз літератури. В ході написання даної наукової статті були використані праці Федоришиної О., Кваши О., Синякової А., Багатеренко А., Коваль Д., Гончаренко О., Машталір Х., Леськів С., Войціховського А., Олійника М., Сабова Ш., а також національні та міжнародні законодавчі акти. **Мета.** Основною метою даної наукової статті є дослідити актуальне питання євроінтеграції як головний напрямок зовнішніх функцій України за допомогою порівняльно-правового аналізу на основі досвіду Угорщини. **Матеріали та методи.** Складним та суперечливим процесом є наукове пізнання є і в той же час найвищим рівнем пізнавальної діяльності. Методологія наукового пізнання – специфічне історичне явище. Філософська методологія поєднує всі загальнонаукові способи в три великі групи. До першої належать: спостереження, порівняння. До другої: ідеалізація. До третьої: аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та моделювання. В даній статті нами широко використовується усі три групи методів.

Результати обговорення. На сьогоднішній у світі не існує аналогів Європейського Союзу, такого ж величезного розмаху, який поєднував би у собі цілий механізм співіснування, співпраці і в той час впливу на державну самобутність. Питання доєднання України сьогодні розглядається більш уважніше, ніж як це було наприклад у тому ж таки 1994 році, коли було підписано Асоціацію між Україною та ЄС. Європейське співтовариство має бачити вигідну для себе позицію доєднання України. Згадуючи події Революції Гідності 2013-2014 років, далі анексію Криму, агресію на Сході усі ці дії стали гальмом для тихої, стабільної Європи і приймати до свого складу державу з військовими діями було неприпустимо. 24.02.2022 року стало новою точкою відліку усією держави Україна – розпочалася повномасштабна війна. Інтеграція стала ще здавалося далі, адже жодним міжнародним документом не передбачено вступ до ЄС держави у воєнному стані. Надання статусу кандидата на членство ЄС у червні 2022 року стало історичним, вперше його було надано державі,

що знаходиться у війні. Проте, дивлячись у корінь справи, цей статус не означає автоматичне доєднання, не означає що Україна стала на крок ближче, ніж була. Цей статус, можна розглядати під призмою солідарності занепокоїної Європи, не більше не менше.

А. Войціховський в свій час сказав, що євроінтеграційний курс є невід'ємною частиною суспільно-політичного та економічного розвитку України. Роль і місце нашої держави в новій архітектурі Європи визначатиметься здатністю України максимально використовувати нові можливості та знаходити адекватні відповіді на виклики розширення ЄС. Тому оцінка перспектив і наслідків цього процесу, їх ефективне використання, зміцнення політичного та економічного діалогу з Європейським Союзом з метою забезпечення національних інтересів України є нашими головними завданнями на найближчу перспективу. Консолідація всіх прогресивних сил суспільства, поглиблення взаємодії гілок влади у напрямку створення стабільної та прогнозованої моделі політичної системи держави та конкурентоспроможної економіки є запорукою досягнення цієї стратегічної мети нашого суспільного розвитку [1].

Згадуючи євроінтеграційний шлях Угорщини, яка на відміну України вправно володіє мистецтвом маніпулювання. Згадаймо питання застосування санкцій Європейського Парламенту щодо росії, Угорщина вправно наклала право вето, отримуючи для себе поступки, за що її М. Оліярник доречно описав як гальмо Європарламенту [2].

Угорщина, як і Україна є постсоціалістичними. Відлік незалежності обох розпочинається з 1991 року. Проте, Угорщина у своїх зовнішніх функціях відразу курсувала на Європейське майбутнє.

Ш. Сабов в свій час написав ринкові реформи на території саме Угорщини просувалися досить швидко, причиною тому була зокрема політична стабільність, що виступала гарантом залучення інвесторів, як наслідок на період 1989-1991 роки саме Угорщина отримала найбільші інвестиційні потоки [3, с. 186].

Першим етапом була Угода про асоціацію, підписана Європейським співтовариством з Угорщиною 13 листопада 1991 року процес ратифікації був довгим. Угорщина ратифікувала угоду 13 грудня 1993 році ЄС, оголосивши Угорщину кандидатом до Європейського співтовариства, вимагав від неї цілого ряду економічних і політичних реформ. У 1994 році угорський парламент надав повноваження уряду подати в ЄС заяву про прийом Угорщини в повноправні члени цієї організації, Угорська республіка стає асоційованим членом Союзу. В грудні 1997 р. Рада Європи почала переговори про приєднання шести країн, в тому числі Угорщини, до ЄС. Щоправда, дата їх кінцевого вступу до ЄС постійно відкладалася його керівництвом в силу внутрішніх труднощів, які переживав Євросоюз [3, с. 186].

В липні 1998 року в Угорській Академії виступив міністр закордонних справ Угорської Республіки Я. Мартоні. Він зазначив, що головною метою Угорщини є те, щоб переговорний процес не затягнувся, а приєднання відбулося на умовах найбільш сприятливих для країн [3, с. 187].

Протягом 1999-2000 рр. продовжувалися переговори Угорщини з Євросоюзом про приєднання. При цьому, хоча ЄС і не називав конкретну дату вступу Угорської республіки до організації країн першого кола, Будапешт дотримувався думки, що він буде готовий до інтеграції в Євросоюз вже у 2003 році. У грудні 2001 р. Рада Європи на засіданнях в Готенбурзі і Лаекені підтвердила, що Угорщина є одним з основних кандидатів на вступ у ЄС в 2004 році [3, с. 188].

На переговорах Угорщини з Європейською комісією про вступ у ЄС вдалося досягнути домовленостей по десяти важливим пунктам вступу Угорщини до ЄС, що збільшило загальне число домовленостей до 24 з 31. До них відносяться проблеми захисту навколишнього середовища, внутрішні справи, транспорт. Обмеження в доступі угорців на ринок праці ЄС і вешті-решт в кінці грудня 2002 року на саміті ЄС в Брюсселі була нарешті визначена точна дата входження 10 країн першої черги (Угорщина, Чехія, Польща, Естонія, Латвія, Литва, Словаччина, Мальта, Словенія) в ЄС. Це є 1 травня 2004 року. Тобто в цих країнах вводиться єдина валюта - євро, відмінюється прикордонний контроль цих країн з Євросоюзом і можливість жителям цих країн проживати в будь-якій іншій країні ЄС [3, с. 188].

Як вбачаємо процес угорської євроінтеграції не був швидким, навіть порівняна політична стабільність не вплинула на швидкість вступу. При цьому звертаємо період від 1991 по 2004 рік – 13 років Угорщина йшла до ЄС. Даний напрямок був абсолютним пріоритетом угорської сторони, виконувалися умови, мало місце рядів переговорів щодо умов. Зовнішні та внутрішні функції Угорщини були значно стабільніші, ніж сьогодні в Україні. І все рівно на інтеграцію було витрачено цілих 13 років. Усі ці дані слугують лише доказом що українська євроінтеграція не буде швидкою, це лише примарне уявлення.

Федоришена О. пише, що характерною рисою сучасного світового розвитку країн є їх активізація інтеграційних процесів у Європі та світі. Навіть ті країни, які не є складовою інтеграційних об'єднань, неминуче відчувають на собі такий вплив. Згадуючи останнє європейське територіальне розширення, Україна стала безпосереднім сусідом ЄС. Що у свій час відкриває нові можливості поглиблення співпраці з останнім [4].

Колектив авторів Кваша О., Синякова А. же пишуть розглядати майбутнє України поза європейським та світовим розвитком взагалі неможливо, саме тому євроінтеграція та членство в Європейському Союзі є найголовнішою стратегічною метою нашої держави. Співпраця з ЄС є одним зі способів зміцнення позицій країни у світовій системі міжнародних відносин, засобом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої та демократичної держави. Інтеграційні процеси самі по собі є складними процесами, саме тому необхідно зрозуміти, що отримає Україна від співпраці з ЄС, які проблеми виникнуть на шляху до членства в ЄС і які очікувані перспективи від співробітництва в сучасних умовах [5, с. 113].

За допомогою наукового пошуку Багатеренко А., Коваль Д., Гончаренко О. з'ясовано основні проблеми України на шляху до ЄС. По-перше, це низький рівень поінформованості громадян про ЄС. По-друге, сумніви стосовно того, що євроінтеграція матиме вигоду для всього населення України. На думку 26% експертів, інтеграція України до ЄС є найбільш вигідною для країн – членів ЄС, які хочуть підвищити свій геополітичний вплив і використовувати ресурси України у своїх інтересах. По-третє, проблемою виступають вимоги Європейського Союзу. По-четверте, у населення є занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграції робочої сили. Так, 24% експертів вважають, що внаслідок поглиблення співпраці з ЄС Україні загрожуватимуть висока конкуренція на європейському ринку продовольчих і промислових товарів, що залишить українську продукцію без шансів, та відтік значної маси кваліфікованих кадрів за кордон. По-п'яте, сьогодні наріжний камінь розвитку відносин Україна – ЄС – це правосуддя, корупція та організована злочинність, і ці вимоги буде важко задовольнити Україні [6]. З цим не можна не погодитися, адже насправді проінформованість населення щодо євроінтеграції відсутня, для більшості це високий рівень життя, високі зарплатні. Тобто це має змогу припускати поверхневості знань щодо нашого так званого пріоритетного зовнішнього курсу.

Поряд з вище згаданим Кваша О., Синякова А. також висувують зі свого боку свої припущення щодо внутрішніх зокрема чинників, що впливають на українську євроінтеграцію. Так, по-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій; по-друге, тривогу викликає рівень корупції та економічної злочинності; по-третє, відсутність консенсусу стосовно європейського вибору серед населення; по-четверте, явний дефіцит досвідчених фахівців з євроінтеграції, насамперед серед політичної еліти і державних службовців України; по-п'яте, величезний розрив у рівнях економічного розвитку України і європейських країн; по-шосте, значна відмінність рівня життя населення; по-шосте, невідповідність правових систем [5, с. 114]. З цим, не можемо не погодитися, адже насправді незважаючи на євроінтеграційний напрямок як пріоритетний в Україні наявний чималий список невідповідностей, які слугують певним видом гальма, сюди ж можна віднести не тільки згадані сім пунктів, але й питання законотворчості. Взнявши для порівняння Конституцію Угорщини та України, кількість змін та доповнень останньої слугує доказом неякісного підходу до законотворчості. Виходить, що закон з підходу українських керівників, щось незначне та таке що можна прийняти на певний вигідний строк, далі скасувати за неактуальності питання. В Угорщині ж навпаки, має місце законодавча стабільність, зміни та доповнення можуть мати місце лише в критичних ситуаціях. Наприклад, зі вступом до ЄС у 2004 році Угорщина мала закріпити конституційно такий статус, це і послугувало до внесення доповнень. Статтею Е угорської Конституції передбачається – Угорщина робить внесок у створення європейської єдності з метою забезпечення свободи, процвітання та безпеки європейських народів [7].

Х. Машталір та Леськів С. розкривають, що інтеграція України в європейську спільноту, а згодом і її членство в ЄС не означає автоматичного створення та функціонування в Україні нового зразка громадянського суспільства та правової держави в цілому. Основною проблемою виступає той факт, що українським громадянам необхідно самостійно, за допомогою зовнішніх, міжнародних, а також внутрішніх факторів будувати модель вітчизняного громадянського суспільства з усіма його супутніми ознаками та елементами, тим самим практично довівши свою прихильність до базових цінностей Європи, демонструючи готовність до реальних змін та реформ усередині нашої держави.

Крок у цьому напрямі – це також одна з низки ще не вирішених проблем, що стоять на перешкоді інтеграційним процесам в Україні [8, с. 165]. Таким чином ми можемо підкреслити ще одну проблему на шляху до ЄС, це колосальні внутрішні перетворення, оновлення даних, перепошивання уявлень. Усе це відбуватиметься не на автоматичному рівні паралельно зі вступом, сам вступ залежить від того наскільки швидко Україна готова, чи ж імплементує ці оновлені дані в свою вже сформовану систему дій.

Базовим законодавчим документом на шляху до ЄС була Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року (ратифіковано 01.03.1998 року). Саме цим документом, вже передбачалося бажання України на встановлення тісного співробітництва з Європейськими інститутами [9]. Як пише А. Войціховський безпосереднє сусідство з ЄС відкриває перед нашою державою нові можливості та накладає нову відповідальність у справі забезпечення миру та стабільності на європейському континенті [1].

Висновки. Роль і місце нашої держави в новій архітектурі Європи визначатиметься здатністю України максимально використовувати нові можливості та знаходити адекватні відповіді на виклики розширення ЄС. Євроінтеграційний курс є невід’ємною частиною суспільно-політичного та економічного розвитку України. Проте враховуючи досвід Угорщини і становище України сьогодні не вартує очікувати на швидкий євроінтеграційний зліт. Тому оцінка перспектив і наслідків цього процесу, їх ефективне використання, зміцнення політичного та економічного діалогу з Європейським Союзом з метою забезпечення національних інтересів України є нашими головними завданнями на найближчу перспективу.

Список використаних джерел:

1. Войціховський А. Україна на шляху європейської інтеграції: сучасний стан й перспективи. Вилучено з: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2251/ukrayina_na_shlyahu_eyvropеys_koyi_integ.pdf?sequence=2. (дата звернення 21.01.2023).
2. Оліярник М. У ЄС придумали, як позбавити Угорщину Росії. Вилучено з: <https://zaborona.com/u-yes-prydumaly-yak-rozbyvty-ugorshhynu-rosiyi/>. (дата звернення 21.01.2023).
3. Сабов Ш. Інтеграція Угорщини до європейській установ. (2011). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 26. С. 186–189.
4. Федоришина О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. Вилучено з: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1103>. (дата звернення 21.01.2023).
5. Кваша О., Синякова А. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. (2019). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 23, частина 1. С. 112–117.
6. Багатеренко А., Коваль Д., Гончаренко О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. Вилучено з: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>. (дата звернення 21.01.2023).
7. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). Вилучено з: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV. (дата звернення 24.01.2023).
8. Машталір Х. та Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розвитку громадянського суспільства. 2017. Підприємництво, господарство і право. 6/2017. С. 163–166.
9. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 року (ратифіковано 01.03.1998). Вилучено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text. (втратив чинність 01.09.2017 року).